

СРЕТА ПЕЦИЊАЧКИ

**НЕКОЛИКО ПОДАТАКА О АУСТРИЈСКОЈ КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ
ОД 1731. ДО 1736. ГОДИНЕ**

Освојивши северне делове некадашње историјске Србије у рату од 1716. до 1718. године, од које је, иначе, један део откинула и придодала својој Банатској администрацији у Темишвару, Аустрија је ту одмах завела и своју власт, најпре окупациону, а затим и редовну. Та власт је од почетка била провизорног карактера, а од 1718. године већ сасвим устаљена. Утолико пре што се земља формално третираола као једна од „аустриских краљевина“, чију титулу је узео, како изгледа, још цар Леополд I,¹ и што је у међувремену била оформљена земаљска Администрација те и такве творевине Карла VI с председником или, како се чешће звао, гувернером на челу. То је од 1720. до 1733. године био принц Александар од Виртемберга.² Пошто се земља налазила на граници према Турској, то су ради одбране многа њена насеља од самог почетка била завојачена (србијанска милиција или тзв. хајдуци), док су преостала насеља, која, иначе, беху у већини, све време задржала сељачки, односно коморски статус. Осим тога, на тлу те Србије било је доста и редовних аустријских војника по градовима (гарнизони), који су имали задатак да пазе више на србијанске сељаке него на Турке иза границе.³

Треба додати, с тим у вези, да је читава административна, па и судска власт била под војном, а финансијска, опет, под коморском управом, па је утолико више било неразграничености и двовлашћа уопште.⁴ Међутим, сам апарат власти на терену није био нарочито гломазан, а можда ни довољан, свакако и зато што се у свом раду добрим делом ослањао на локалну управу, особито при разрезу и убиру пореских дажбина, пре свега на традиционално-самоуправни систем српских кнежина, које су донекле респектовали и Аустријанци.⁵ Дабоме, та власт није била нарочито ефикасна, изузев кад се тичало пљачке и личног богаћења, чега је било, а по наш живаљ ни добра, јер се често веома нељудски односила према домаћем становништву.⁶ Она је ипак функционисала пуних двадесетак година, тј. све време аустријске владавине од 1717. до 1739. године. О њој се донекле и писало, док су код нас на њен рачун изречене и не баш мале критике, од којих су неке, како се чини, исувише оштре, утолико пре што већа, целовитија архивска истраживања о томе нису ни започета а камоли обављена, тако да тај проблем засад није ни могао бити ваљано сагледан и обрађен.

Али, без обзира на то, чињеница је да је та власт, ипак, постојала и некако функционисала и да је, штавише, све текло својим уобичајеним токовима. Додуше, много шта нам је из те области и сад непознато, или бар недовољно познато, особито кад се тиче устројства управног апарата и његове делатности, па је утолико вреднији сваки новопронађени документ и податак из тога домена и времена, што важи, нема сумње, и за акте који се овде публикују, од којих се, иначе, једни односе на постојеће залихе хране по магацинима од 1731. до 1733. године (I), други на безмало читав постојећи персонал Администрације у 1733. (II), а трећи, пак, на приходе од гостионица и месница од 1734. до 1736. године (III). Ти списи се сад налазе у бечком Ратном архиву, фонд Дворског ратног савета, и у бечком Коморском архиву, фонд Банатике. А ево и самих аката, који се дају у српском преводу и хронолошким, односно постојећим редоследом.

I

ПРЕГЛЕД

Резервне хране по следећим царским провијантским магацинима Краљевине Србије, која се у њима налазила на дан 30. XI 1731. године.

НЕКОЛИКО ПОДАТАКА О АУСТРИЈСКОЈ КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ ОД 1731. ДО 1736. ГОДИНЕ

Место (магазин)	Брашно		Пшеница Доњо-аустриских мерова	Јечам	Зоб
	Центи	Фунти			
Београд, главни магазин	59673	37 ³ / ₄	1644	53 ¹ / ₄	675 ¹ / ₄
Рудник — Чачак, филијални магазин	275	73 ³ / ₄	—	—	—
Јагодина	483	69	370 ¹ / ₄	—	—
Смедерево	1030	55 ¹ / ₄	—	—	—
Вел. Градиште	233	—	—	—	—
Шабац	431	42 ¹ / ₄	122	39	53
Свега залихе на дан 30. XI 1731.	62127	378	2136 ¹ / ₄	184 ³ / ₄	829 ¹ / ₄

Београд, 17. XII 1731. М. П. (Потпис нечитак — С. П.)

(НКР, Ехр., 1731, № 444, 1)

2

ПРЕГЛЕД

Постојећих залиха хране по следећим царским провијантским магацинима Краљевине Србије, која се у њима налазила на дан 31. VII 1733. године.

Место (Магазина)	Брашно		Пшеница Доњо-аустриских мерова	Јечам	Зоб
	Центи	Фунти			
Београд, главни магазин	71395	26	447	300	193 ¹ / ₄
Рудник — Чачак, филијални магазин	481	30	—	—	—
Смедерево	123	84 ¹ / ₄	—	75	51
Јагодина	1147	58	269	—	—
Шабац	665	95 ¹ / ₄	47	39	53
Вел. Градиште	150	48 ³ / ₄	—	—	—
Свега залихе на дан 31. VII 1733.	73964	42 ¹ / ₄	763	414	297 ¹ / ₄

Београд, 20. VIII 1733. М. П. (Потпис нечитак — С. П.)

(НКР, Ехр., 1733, IX, № 323, Ф. 6.)

Не знамо да ли су ово сви магацини те врсте који су на том терену тада постојали, али се чини да нису — већ и стога што се у оба случаја спомињу следећи магацини, а не реџимо сви. Али без обзира на то, ови подаци још једном доказују да су такви магацини постојали и да је у њима вазда било резервне хране, кад више кад мање, како за људе, односно пре свега за војску, тако и за њену стоку, док сам народ од ових магацина вероватно није имао никакве директне користи, осим за време неродних година, кад му је власт, познато је, мање количине хране ипак давала у зајам, који је он касније враћао или отплаћивао.⁷ Та храна је свакако највећим делом и потицала са сељачких њива из околине, осим оне у Београду, која је добрим делом довожена из Срема, Бачке и Баната, покаткад и из даље. Наравно, те залихе су служиле за текућу, тј. свакодневну потрошњу, али и као резерва за случај рата, што нарочито важи за храну из београдских магацина, где је ње највише и било.

II

ПРЕГЛЕД

Персонала Царске администрације и коморских службеника краљевине Србије и њихових годишњих плата, односно како су, кад и од кога они постављени на своје положаје и радна места, па коме су потчињени.

Претседништво

	Год. плата
Претседник Администрације је његова светлост принц Александар фон Виртемберг (Württemberg) чија годишња плата износи — — — — — — — — — —	6000 фор.
Први војни саветник Администрације је господин генерал фелдмаршал гроф фон Одвајер (Odüyer) ⁸ — — — — —	—
Други војни саветник Администрације је господин главни ратни комесар Јохан Готфрид Гаснер (Gassner) — — — — —	—
Јохан Јакоб фон Алтер (Alter), царско-коморски секретар и саветник Администрације, претставник Дворске коморе, чија годишња плата износи — — — — —	2400 фор.
Војно-ратни и административни секретар господин Матијас Грубер (Grueber) — — — — —	—

	Год. плата
Видар (? , Khürhülfer) Матијас Рирер (Rührer) кога је поставила Царска администрација с годишњом платом од — — — — — — — — — — — — — — — —	150 фор.
С в е г а : 8550 фор.	

Главна коморска управа у Београду

Јохан Јакоб фон Терлингскрон (Terrlingscron), некадашњи благајник солане и провизор у Печују с годишњом платом од 700 фор., а од априла месеца 1719. године први коморски контролор у Београду. Он је на то место постављен од стране Дворске коморе, код које је претходно положио кауцију од 6000 фор. Код Коморе је положио и заклетву, па од ње прима и инструкције за свој рад. Годишња плата му износи — — — — — — — — — — — — — — — — 1000 фор.

Други главни коморски контролор Франц Аугустин фон Хелблинг (Helbling), некадашњи коњички официр, постављен је на то место од саветника Дворске коморе Брозамера (Brosamer) 3. X. 1717. године, кад је овај био отпослат у Београд ради организовања коморске службе у Србији. Хелблинг је положио заклетву, али је постављен без новчане кауције „до даљег“, и то с годишњом платом од — — — — — — — — — — — — — — — — 1000 фор.

Коморски тумач Михајло Захариас (Zaharias), бивши јерменски трговац из Будима, постављен је од саветника Дворске коморе Брозамера, па је као такав и потврђен од коморе 3. III 1718. године с годишњом платом од — — — — — — — — — — — — — — — — 180 фор.

Јован Михајло Раделић (Radelich), бивши наредник у служби код славног Капраре и у Монтекукулијевој регименти, а затим и портир (? , Thorschreiber) у Осеку код тамошње коморске инспекције, постављен је за коморског ишпана у Београду од стране господина фон Ребентиша (Rebentisch). Заклетву досад није положио, а годишња плата му износи — — — — — — — — — — — — — — — — 150 фор.

Један биро-писар Главне коморске управе у Београду, за којег је управа тог звања нашла да је добар, па га зато и поставила на то радно место с годишњом платом од — — — — — — — — — — — — — — — — 150 фор.

	Год. плата
Два зидара с месечном платом од 30 фор. из коморске касе, што годишње износи укупно — — — — —	360 фор.
Два димњачара с месечном платом од 40 фор., што годишње укупно износи — — — — —	480 фор.
Два контумац-мајстора у Параћину и Чачку са 24 ф. месечно, што укупно износи — — — — —	288 фор.
Сем тога и католички мисионари примају из коморске касе годишње — — — — —	1000 фор.
	С в е г а : 4608 фор.

Главна царинска управа у Београду

Управник (Einnehmer) Јохан Лоренц Леонард Вајхерд (Weichert) био је годину дана надгледник промета при будимској царинарници, а онда га је Дворска комора према потреби службе преместила у Београд за царинско-монополског контролора, на коју дужност је уз положену кауцију од 2000 фор. постављен 31. III 1718. године. Након две године, тачније 26. III 1720, иста комора га је поставила на садашњу дужност с годишњом платом од — — 600 фор.

Јохан Карл де Кафор (de Safor) раније у војној служби, постављен је овде за царинско-монополског контролора 12. IV 1720. године, а поставио га је Царски новчани завод (Bancalität). Заклетву је дао у реченом звању, али је постављен без кауције и без добијених инструкција за рад. Има годишњу плату од — — — — — 500 фор.

Прегледач ствари Матијас Габалир (Gabalier) је на ту дужност постављен од царске Администрације 3. VII 1722. године, и то провизорно, јер је без декрета. Има годишњу плату од — — — — — 300 фор.

Царински прегледач Георг Кристоф Адами (Adami) је на ту дужност постављен још 1. IX 1717. године од господина фон Ребентиша. Заклетву није положио, а на име годишње плате прима — — — — — 150 фор.

Волф Лендтнер (Lendtner) је такође постављен од господина фон Ребентиша 1. IX 1717. године, и то најпре као Uberreüther. Априла месеца 1718. године је постављен, опет, за транспортног официра солане, а онда и за

	Год. плата
царинског прегледача. Заклетву није положио, а на име годишње плате прима — — — — — — — — — —	150 фор.
Јакоб Миклошик (Mikloschik), постављен је од Главне царинске управе 1. VII 1718. за царинског надгледника, пошто је раније на тој дужности већ био у Будиму пуних 18 година. Заклетву није положио, а на име годишње плате прима — — — — — — — — — —	150 фор.
Заједно с Миклошиком 1. VII 1718. године је од исте установе за царинског надгледника постављен и Адам Шварц (Schwarz). И он је без заклетве а на име годишње плате прима — — — — — — — — — —	150 фор.
Јохан Кафер Шенхолц (Schönholtz) је такође постављен од Главне царинске управе 1. X. 1718. године за царинског надгледника. Заклетву није положио, а на име, годишње плате прима — — — — — — — — — —	150 фор.
Јохан Видопски (Widopski) је за царинског надгледника постављен од Главне царинске управе, и то 1. X 1719. године. Стоји без заклетве, а има годишњу плату од —	150 фор.
Андреас Скунта (Scunta) је постављен од исте царинске управе 1. X 1718. године, најпре за иберрајтера, а затим, јула месеца 1722. за царинског надгледника. Без заклетве је, а има годишњу плату од — — — — — — —	150 фор.
Јохан Михајло Рајнбергер (Reinberger) је од истог звања постављен за царинског иберрајтера 1. IV 1719. године. Заклетву није положио, а на име годишње плате прима — — — — — — — — — —	150 фор.

**Царинске филијале
Гроцка**

Овдашњи провизор Јохан Кашпер Кирхнер (Kirchner) служи истовремено и као филијални цариник, и то без икакве плате, осим што као такав наплаћује тзв. грошцедуљарину (als allein den Groschen Zedel-gelt). Као цариник је без заклетве и кауције — — — — — — — — — —	—
Ту такође постоји и један царински иберрајтер. И он је без заклетве постављен, а на име годишње плате прима — — — — — — — — — —	100 фор.

Год. плата

Ваљево

Провизор Јохан Антон Крач (Kratsch) је истовремено и цариник. Постављен је без кауције, а заклетву је положио 14. IV 1723. Као цариник ради бесплатно — — — — —

Шабац

Провизор Јохан Херман Детринг (Detring) води такође и овдашњу царинарницу, и то сасвим бесплатно, изузев што наплаћује грош-цедуљарину. Као цариник је заклетву положио 14. IV 1723. године, али је, иначе, постављен без кауције — — — — —

Њему је поверен и превоз на реци Сави с једним скелесијом, који на име плате прима 6 фор. месечно, односно годишње — — — — — 72 фор.

Палеж

Јохан Георг Михалис (Michalis) је иза војне службе у овој Краљевини прво био шумарски службеник, и то пуне три године да би га затим царска Администрација поставила за цариника и шефа речног превоза у Палежу. Постављен је без кауције и заклетве. Има годишњу плату од — — — — — 150 фор.

Има ту и три скелесије, који су постављени са знањем и по усменом наређењу коморског главног контролора с месечном платом од 6 фор. што годишње износи укупно 216 фор.

Смедерево

Провизор Михајло Пајнагел (Reinagel) служи истовремено и као цариник, и то без икакве плате осим што наплаћује грош-цедуљарину. Као такав је постављен без заклетве и без кауције — — — — —

Пожаревац

Овдашњи провизор Кристијан Хелблинг (Helbling) ради и као филијални цариник, и то потпуно бесплатно,

НЕКОЛИКО ПОДАТАКА О АУСТРИЈСКОЈ КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ ОД 1731. ДО 1738. ГОДИНЕ

осим што наплаћују грош-цедуљарину. Заклетву је положио 14. IV 1723, али је постављен без кауције — — — — — Год. плата

Цараћин

Провизор Јохан Валтер (Walter) служи уједно и као филијални цариник, и он сасвим бесплатно сем што наплаћује грош-цедуљарину. Постављен је без кауције и заклетве — — — — — — — — — — —

Рудник

Провизор Јохн Себастијан Шварц (Schwarz), осим провизоријата, води и цариницу, и то бесплатно. Постављен је без кауције, али је заклетву положио 14. IV 1723. године. — — — — — — — — — — —

С в е г а : 3138 фор.

Монопол соли

Солана Београд

Царински управник Јохан Лоренц Леонард Вајхерт служи истовремено и као управник солане (Salz-Einnehmer), и то бесплатно — — — — — — — — — — —

Царински контролор Јохан Карл де Кафор је истовремено и монополски контролор, и то с већ реченом платом — — — — — — — — — — —

Томас Видман (Widman'), делилац соли, постављен је на ту дужност 8. X 1717. године од господина фон Ребентиша, док га је Дворска комора потврдила 3. IX 1718. године. Ребентиш му је дао и упутство за рад. Постављен је без заклетве, а на име годишње плате прима — — — 300 фор.

Транспортни официр солане Јохан Михаел Ојренфелдер (Eurenfelder) је на то место постављен од стране коморског саветника Брозамера кад и Ф. А. Хелблиг. Постављен је без заклетве, а има годишњу плату од — — — 200 фор.

	Год. плата
Размерач соли Мартин Венцел (Wenzel) је постављен од Главне коморске управе 25. V 1718. године, и то на предлог Дворског коморског савета. Заклетву није положио, а на име годишње плате прима — — — — —	150 фор.
Размерач соли Филип Штамер (Stammer) је такође на то место постављен на исти начин и од исте установе као и Венцел, и то 9. IX 1718. године. И он је без положене заклетве, а на име годишње плате прима — — —	150 фор.
Корманош брода за превоз соли Павле Црвени (Zerbeni) је од Главне коморске управе постављен на то место јула 1719. године с годишњом платом од — — — —	60 фор.

Филијално складиште соли у Шапцу

Шеф шабачког филијалног складишта соли Гашпар Кермер (Kermer) је на то место постављен од Главне коморске управе у Београду 18. XI 1718. године, и то по налогу Дворске коморе из Беча. Но, он је постављен без заклетве, док на име годишње плате прима — — — —	200 фор.
--	----------

С в е г а : 1060 фор.

Шумска управа у Београду

Писар Шумске управе Кристијан Гелбах (Gelbach) је на то место постављен 18. XI 1720. године од управника шума Бергазија (Bergasi) с годишњом платом од 200 фор. и обећаном станарином. Своју заклетву је положио код титуларног грофа Розенберга (Rosenberg). Постављен је с декретом Администрације. Годишња плата — — — —	200 фор.
Од господина Бергазија је 20. XI 1720. године постављен и делилац или размерач дрвета (Holz-ausmesser) Јохан Кламер (Clammer), а од Администрације, опет, потврђен. Заклетву је положио код Бергазија, а на име годишње плате прима — — — — — — — — —	150 фор.
Дрварски транспортни официр Јосиф Грк (Grich) је постављен на то место 10. XII 1720. године, и то без заклетве. На име годишње плате прима — — — — —	120 фор.

НЕКОЛИКО ПОДАТАКА О АУСТРИЈСКОЈ КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ ОД 1731. ДО 1736. ГОДИНЕ

	Год. плата
Дрварски каплар (Holtz Corporal ⁹) Јанош Турек (Turek) је узет у службу 1. XI 1721. године. Постављен је без заклетве, а на име годишње плате прима — — —	72 фор.
Дрварски надгледник (Holtz Uberreüther) код овдашње градске капије Јохан Кристоф (Christoph) узет је у службу 1. VII 1722. године. Заклетву није положио, а на име годишње плате прима — — — — — — — — —	120 фор.
Главни шумарски берајтер (Bereüther) Кашпар Хајнрих Вернер (Werner) постављен је 4. V 1721. године. Без заклетве је, а на име годишње плате прима — — — —	120 фор.
Шумарски надгледник (Waldbereüther) за рејон Гроцке, Смедерева и Мораве Партол Рубик (Rubik) постављен је 4. маја (?). Заклетву је положио код Бергазија, а на име годишње плате прима — — — — — — — — —	100 фор.
Шумарски надгледник за рејон Пожаревца, Рама и Вел. Градишта (Gradicka) Јохан Рудолф Гран (Gran) примљен је у службу од Бергазија с годишњом платом од —	100 фор.
Шумарски надгледник за рејон Јагодине и Рудника Јохан Гутеролф (Guterolf) постављен је 5. VI 1721. године. Заклетву је положио код Бергазија, а на име годишње плате прима — — — — — — — — —	100 фор.
Шумарски надгледник за рејон Палежа и Шапца Матузелем Унгар (Ungar) постављен је 8. VI 1722. године. Заклетву није положио, а на име годишње плате прима	100 фор.
Шумарски надгледник за београдски дистрикт Јохан Карл Брег (Breg) је постављен 10. VII 1721. године. У службу га је примио Бергази, код кога је положио и заклетву. На име годишње плате прима — — — — —	100 фор.
<hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	
С в е г а : 1282 фор.	

*

Све те шумарске службенике и намештенике примио је у службу господин Бергази, управник шума, али их је Администрација потврдила.

Двадесетог јануара 1723. године опет је постављен за службеника некадашњи дрварско-транспортни официр с платом од 120

фор. годишње, Франц Јозеф Лахенбауер (Lachenbauer), и то од стране царске Администрације, али му плата још увек није дефинитивно одређена (?!).

Д и с т р и к т и

Београдски провизоријат

Бивши канцелариски писар код фон Терингскрона Баптиста Ксавер Гартнер (Gartner) је декретом постављен за провизора 22. XI 1721. године од стране царске Администрације, од које добија и инструкције за свој рад. Заклетву је положио у комисији код титуларног барона господина фон Фихтера (Vichter) 14. априла 1723. године. На име годишње плате прима 300 фор. а, сем тога, још и 20 фор. на име канцелариских трошкова, тако да она годишње укупно износи — — — — — 320 фор.

Ишпан Франц Захер (Sacher) је без заклетве, а има годишњу плату, „јер ишпани коње морају да држе“ (?) од 150 фор.

Два службеника, хусара или коњаника (Übergeüthege), Ђорђе Николић и Петар Вехин (Vehin), обојица без положене заклетве. Сваки од њих има по 100 форинти плате годишње, што укупно износи — — — — — 200 фор.

С в е г а : 670 фор.

Грочански провизоријат

Кацпор (?)¹⁰ Кирхнер је од стране царске Администрације постављен за провизора 17. VII 1721. године. Постављен је без заклетве, а на име годишње плате прима 300 форинти, а сем тога још и 20 фор. на име канцелариских трошкова, што укупно износи — — — — — 320 фор.

Ишпан је без заклетве, а на име годишње плате прима — — — — — 150 фор.

Два коњаника или службеника хусара служе без заклетве, а сваки од њих на име годишње плате прима по 100 фор., што укупно износи — — — — — 200 фор.

С в е г а : 670 фор.

Смедеревски провизоријат

Михаел Пајнагел је постављен од стране фон Терлихскрона најпре за провизора рудничког и крагујевачког провизоријата, али га је Администрација 1. I 1722. године у том својству преместила у Смедерево, од које је добио и упутство за свој рад. Постављен је без заклетве док на име годишње плате прима 300 фор., а, сем тога, и 20 фор. на име канцелариских трошкова, што чини укупно — — 320 фор.

Ишпан Карл Рајнекер (Reineker) је без положене заклетве, а на име годишње плате прима — — — — 150 фор.

Два иберрајтера, оба без положене заклетве, а сваки од њих са 100 фор. годишње плате, што укупно чини — 200 фор.

С в е г а : 670 фор.

Пожаревачки провизоријат

Засад му припадају и друга два дистрикта, рамски и Велико-градиштански.

Провизор Кристијан Хелблинг је најпре био грађевински благајник (? , Bauzahlmeister) у Клужу, па га је Дворска комора препоручила овде за провизора. Тако је дошло до тога да га је Главна коморска управа у Београду поставила за шабачког провизора. Но, њега је 1. I 1720. године Администрација у истом својству преместила у Пожаревац. Од Администрације је добио и инструкције за рад. На име годишње плате је добио 300 фор., а, сем тога, и 20 фор. на име канцелариских трошкова, свега, дакле, 320 фор. А кад је умро рамско-градиштански провизор (Verwalter), Хелблингу је фебруара месеца 1722. године поверено да као провизор води и тај дистрикт, и то бесплатно. Касније му је Главна коморска управа на име тог посла одредила хонорар од 75 фор. годишње. Заклетву је положио код титуларног барона фон Фихтера још 14. IV (?). Према томе, његова укупна годишња плата износи — 395 фор.

Два ишпана, један за пожаревачки а други за рамско-градиштански дистрикт, сваки са 150 форинти плате годишње, што укупно износи — — — — — 300 фор.

Постоји и три иберрајтера, два за пожаревачки, а један за рамско-градиштански дистрикт. Сва тројица су постављена без заклетве, а сваки од њих на име годишње плате прима по 100 форинти, што укупно износи — — 300 фор.

С в е г а : 995 фор.

Параћинско-ресавски провизоријат

Јохан Валтер Штунде (Stunde) раније бејаше на служби у Пожаревцу, али га је Администрација 1. I 1722. године преместила у Параћин за параћинско-ресавског провизора. Од Администрације је добио и одговарајуће инструкције за рад. Постављен је без заклетве, а на име плате прима 300 фор. годишње, а сем тога и 20 форинти на име канцелариских трошкова, свега — — — — — 320 фор.

Ишпан Андреас Андер (Ander) је без положене заклетве, а на име годишње плате прима — — — — — 150 фор.

Има и два иберрајтера, од којих ниједан није положио заклетву. На име годишње плате сваки од њих прима по 100 фор. што укупно износи — — — — — 200 фор.

С в е г а : 670 фор.

Јагодинско-крагујевачки провизоријат

Провизор Јохан Хорват (Horwat) је на ту дужност постављен 1. I 1722. године. Поставила га је царска Администрација, која му је дала и упутство за рад. Хорват је без положене заклетве. На име годишње плате прима 300 форинти, а сем тога још и 20 форинти на име канцелариских трошкова, што укупно износи — — — — — 320 фор.

Ишпан је без заклетве, а на име годишње плате прима — — — — — 150 фор.

Има и два иберрајтера, од којих ниједан није положио одговарајућу заклетву. Сваки од њих на име годишње плате прима по 100 фор. што износи — — — 200 фор.

С в е г а : 670 фор.

Руднички провизоријат

Себастијан Шварц је, на иницијативу Дворске коморе, био постављен најпре за шабачког провизора, и то 28. VIII 1721. године, с тим што га је поставила Администрација Краљевине Србије. А кад је умро Долмајер (Dollmejer, ?), он је 16. VII 1722. године пребачен на Рудник за провизора, опет од већ речене Администрације, од које је, као и сваки други провизор, добио и све потребне инструкције за рад. Шварц је положио заклетву у комисији код титуларног барона фон Фихтера. На име годишње плате прима 300 фор, а сем тога и 20 фор. на име канцелариских трошкова, што износи — — — — — 320 фор.

Ишпан је без положене заклетве, а на име годишње плате прима — — — — — 150 фор.

Постоје и два иберрајтера, од којих ниједан нема положене заклетве. Сваки од њих на име годишње плате прима по 100 фор, што укупно чини — — — — — 200 фор.

С в е г а : 670 фор.

Ваљевски провизоријат

Јохан Антоније Градиш¹¹ је послављен за провизора 1. IV 1722. године. Поставила га је Администрација, од које је добио и упутства за рад. Заклетву је положио 14. IV 1723. године у комисији код титуларног барона фон Фихтера. На име годишње плате прима 300 фор. а осим тога још и 20 фор. на име канцелариских трошкова, свега, дакле — — — — — 320 фор.

Ишпан је без положене заклетве, а на име годишње плате прима — — — — — 150 фор.

Постоје и два иберрајтера, оба без заклетве, од којих сваки на име годишње плате прима по 100 форинти, што укупно износи — — — — — 200 фор.

С в е г а : 670 фор.

Шабачко-јадарски провизоријат

Хенрик Детринг, бивши квартир-мајстор и директор провијанта при бродарском предузећу, постављен је за

провизора 1. I 1722. године. Постављен је од Администрације, која му је дала и упутства за рад. Заклетву је положио пред комисијом код титуларног барона фон Фихтера. На име годишње плате прима 300 фор. и 20 фор. на име канцеларијских трошкова, свега — — — — — 320 фор.

Ишпан је без положене заклетве, а на име годишње плате прима — — — — — 150 фор.

Има и два иберрајтера, један за шабачки а други за јадарски дистрикт. Сваки од њих на име годишње плате прима по 100 фор. што чини укупно — — — — — 200 фор.

С в е г а : 670 фор.

Палешки провизоријат

Јохан Георг Штромајер (Stromejer) за провизора бејаше постављен 26. VII 1720. године од Дворске коморе с годишњом платом од 300 фор. Код Коморе је он и заклетву положио, па је почетком септембра речене године од Главне коморске управе у Београду и уведен у дужност. Но, он је од Администрације 1. VII 1722. године добио инструкције за рад, а исто тако и додатак на канцеларијске трошкове у износу од 20 фор. тако да на име годишње плате прима свега — — — — — 320 фор.

Ишпан је без заклетве, а на име годишње плате прима — — — — — 150 фор.

Има и два иберрајтера, оба без заклетве, од којих сваки на име годишње плате прима по 100 фор., што укупно износи — — — — — 200 фор.

С в е г а : 670 фор.

Укупно, дакле 25663 фор.

Поменутих десет провизора је постављено и службује без кауције. У већини ти провизори обављају и царинске дужности, што важи, уосталом, и за иберрајтере у ваљевском, шабачком, палеш-

НЕКОЛИКО ПОДАТАКА О АУСТРИЈСКОЈ КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ ОД 1731. ДО 1736. ГОДИНЕ

ком, смедеревском, пожаревачком, параћинском и рудничком дистрикту, који тамо обављају царинско-иберајтерске послове.

(HKR, Exr., 1733,
XII, № 346, Fol. 1—8)

(Акт је без датума и потписа — С. П.)

*
* *

Распоред је, дакле, следећи: Председништво царске Администрације, Главна коморска управа, Главна царинска управа с филијалама, Монопол соли с филијалама, Шумска управа с филијалним испоставама и управни дистрикти или провизоријати, који су, иначе, потпадали под Администрацију и Главну коморску управу, док се друге установе, како видимо, не помињу. Дабогме, то би била цивилна управа речене „краљевине“ али је та управа по свом обиму и квалитету, да тако кажемо, да се закључити већ на први поглед, била више него скромна, а највероватније и недовољна за обављање свих текућих послова, осим, наравно, ако није било и других установа и службеника те врсте, који овде нису исказани, што је опет мало вероватно, па ће бити да су неке управне поступке и функције уопште обављале и постојеће војне и полувојне установе на терену, које се овде, иначе, и не помињу. Осим тога, лако је могуће да су и овде неке управне радње, да их тако назовемо, издаване у приватне закупе, као што је убирање пореза или десетине, разне аренде (трговина, испаша и друго), онда индустријска производња, итд, тако да одговарајуће послове из тих и других домена Администрација није редовно ни водила. Али, било како било, чињеница је да из овог документа сад први пут сазнајемо за сасвим одређени, конкретни управни апарат и његове цивилне установе с постојећим службеничким особљем у 1733. години. Додуше, дужности неких чиновника нису најјасније, што нарочито важи за службенике шумске управе, али то битније не мења ништа. Већ је раније констатовано да је било спајања дистриката због слабе настањености неких од њих, што бејаше случај са шабачко-јадарским на пример, док овај акт доказује да је таквих спајања било и због непопуњености провизорских места, како се то збило и са рамско-градиштанским и пожаревачким дистриктом.

Документ, надаље, сведочи да је већина регистрованих службеника била постављена око 1720. године, затим да су многи од њих

постављени без положене новчане кауције и дате заклетве, и то од саме Администрације или Главне коморске управе. Штавише, неки од тих службеника и после више година бејаху без декрета, па и без добијених инструкција за рад. Ти намештеници у огромној већини бејаху Немци, а у мањем броју и припадници других народа, док је Срба међу њима било само неколико, првенствено скелеција, тако да су они били и најслабије плаћени. А кад је већ реч о томе, онда не треба посебно наглашавати да су плате по вредности биле веома различите, јер су се кретале од 72 до 6.000 форинти годишње, што се, иначе, подмиривало, како изгледа, из коморских прихода са терена. Неће бити на одмет ако се на крају констатује и то да су службеници веома често премештани с посла на посао и с места на место, односно да су провизори у већини обављали и царинске послове, и то бесплатно, што важи, уосталом, како је већ и у акту напоменуто, и за иберрајтере.

III

ПРИХОДИ

од гостионица и месница од 1734. до 1736. године

Добро је познато да је аустријска царевина крајем XVII и у првим деценијама XVIII века економски веома лоше стајала, и то првенствено због дугих ратова које је водила у више махова и на више страна. Уствари, њене наследне земље су због тога и финансијски и економски до крајности биле исцрпљене, што се нарочито осетило у рату од 1716. до 1718. године, па је Беч и пре, а особито после пожаревачког мира, настојао да што више терета пребаци на новоосвојене земље и крајеве, међу којима се налазила и североисточна Србија, и да на тај начин олакша положај својих и раније заузетих земаља, које је тада већ третирао као своје. Међутим, аустријске трупе су новоосвојене крајеве затекле у великој беди и немаштини, јер су их претходно до крајности опљачкали Турци у свом повлачењу, па им је нови намет утолико теже падао.¹²

Уколико се, пак, Србије тиче, Аустријанци су у њој завели своје прве дажбине одмах чим су у њу провалили, не чекајући склапање мира. Пошло се од војне контрибуције као најважнијег давања, односно прихода, која је у целини ишла за издржавање постојеће војске на терену. Војна контрибуција је заведена већ 1. новембр 1717. године, док земља у целини још није била ни заузета (мисли

се на део Србије који је пожаревачким миром припао Аустрији), с тим што је те, 1718. године износила 50.729 форинти.¹³ Та контрибуција је по склапању мира била осетно увећана, али и неједначена, јер се њена укупна свота од године до године мењала. Најмања је била 1719. године, кад је износила само 54.100 форинти, а највећа 1735, кад је достигла своту од 108.374 форинти.¹⁴ По себи се разуме да је контрибуција представљала најважнији приход београдске Администрације, односно највеће новчано давање становништва, али ни остала његова давања не беху безначајна, што нарочито важи за десетину од сељачких производа, која се плаћала делом у природи а делом у готову, и за приход од соли, који је усто био и најсигурнији.

Било је и других прихода, односно дажбина, обично мањих, али се о њима још увек мало зна, сем да су постојале, јер о томе нема објављених података. Један од таквих прихода је и такса (закупнина) од гостионица и месница, које су се обично давале у једно-годишње или вишегодишње закупе приватним лицима. Како ми о тим приходима засад не знамо баш ништа одређеније, јер постојећа историографска литература о томе ћути, то нам је управо због тога добро дошао и акт који објављујемо, а који се налази у бечком Коморском архиву, фонд. тзв. Банатике. Акт је сачињен на немачком језику, док га ми овде дајемо, речено је, у српском преводу. У ствари, то и није обичан акт, већ боље рећи преглед остварених прихода од гостионица и месница од 1734. до 1736. године по постојећим дистриктима. Документ гласи:

П р е г л е д

Убраних прихода од гостионица и месница за предатну 1734, 1735. и 1736. годину по дистриктима Краљевине Србије.

Дистрикт	1734.	1735.	1736.
1 Београдски	480 фор.	527 фор.	550 фор.
2 Грочански	310,5 „	322 „	326 „
3 Смедеревски	210 „	180 „	180 „
4 Пожаревачки	200 „	200 „	200 „
5 Рамско-градиштански	53 „	49 „	46 „
6 Параћински	200 „	200 „	200 „
7 Руднички	19 „	27 „	44 „

Дистрикт	1734.	1735.	1736.
8 Ваљевски	74 „	91,5 „	115 „
9 Јагодински	80 „	100 „	120 „
10 Шабачко-јадарски	241 „	241 „	241 „
11 Палешки	320 „	320 „	320 „
Свега	2187,5 „	2257,5 „	2348 „

(Потпис нечитак — С. П.)

(Hofkammerarchiv, Banater Akten,
Rote № 15, 1745, I, Fol. 107.)*
* *

Укупно су, дакле, за три године на име таксе од гостионица и месница убрале у свим дистриктима заједно, сем у крагујевачком који се и не спомиње, управо на терену безмало читаве београдске Администрације, 6.793 форинте, у просеку по 2.264 форинти и 20 крајцара годишње. Штета је само што се из прегледа не види колико од те своте износи приход од кафана или, како се дословце каже, од точења ракије, вина и шербета, а колико, опет, приход од месница. Но, ако се не види то, види се да је најмање прихода, ваљда и радњи било у рудничком и рамско-градиштанском дистрикту, а највише у београдском, грочанском и палешком (обреновачком) дистрикту, где су свакако биле најбројније и радње о којима је реч.

НАПОМЕНЕ

1. Др Јован Радоњић, Ђорђе Бранковић, деспот „Илирика“, Београд, 1929, 161; исти, Војводина од Велике сеобе (1690) до Сабора у Крушедолу (1708), Војводина, II, Нови Сад, 1940, 5—7.
2. Душан Ј. Поповић, Србија и Београд, 1950, 48—50.
3. Поповић, н. д., 16—31; Пецињачки, Извештај К. А. Виртемберга о неким тврђавама и домаћој милицији аустријске Краљевине Србије у 1720. години, Мешовита грађа ИИ, Београд, књ. V/1977, 66—69.
4. Поповић, н. д., 60.
5. Исто, 63—64.
6. Исто, 62—63.
7. Пецињачки, Подаци о пописима и пореским дажбинама у Србији од 1717. до 1719. године, Мешовита грађа ИИ, Београд, књ. III/1974, 69 и 73.
8. Одвајер и други овде без плата бејашу плаћени од Дворског ратног савета.
9. И у овом и у другим случајевима је тешко рећи шта су заправо такви и слични називи онда означавали.
10. Напред, како видесмо, Јохан Капшер, а овде само Каппор.
11. Напред, речено је, Крач (Kratsch), а овде, опет, Градиш (Gradisch).
12. Поповић, н. д., 101.
13. Пецињачки, као под 7, 49.
14. Пецињачки, Војна контрибуција југословенских и других земаља Аустријске царевине од 1700. до 1746. године, Мешовита грађа ИИ, Београд, књ. V/1977, 56.
15. Поповић, н. д., 102—104.